

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра загальної психології та психодіагностики**

Студентський науковий альманах

(Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі"
Рівне, 15-16 квітня 2010 р.)

Рівне, 2010

Студентський науковий альманах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі". Рівне, 15-16 квітня 2010 р. – Рівне: РДГУ, 2010. – 198 с.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, директор Інституту психології і педагогіки РДГУ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України – співголова;

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор РДГУ, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України - співголова

Безлюдна В.І. - професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Корчакова Н.В. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Созонюк О.С. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Яцюк Н.О. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Матеріали обговорені та рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної ради психолого-природничого факультету РДГУ. Протокол № _____ від _____ 2010 р.

Отже, вплив статевої приналежності вперше простежується починаючи з раннього віку. Перші усвідомлення свого фізичного Я виявляються у вибірковому ставленні до одягу та різному рівні чутливості до нього. Починаючи з дошкільного віку у сприйнятті і оцінці свого образу виокремлюються нові доміанти, що мають чітку статеву диференціацію: представники жіночої статі опікуються і презентують свою зовнішню привабливість, чоловіча стать виокремлює і цінує фізичну силу і спритність. У підлітковий період увага до структур Я-фізичне загострюється, що обумовлює включення даних аспектів у програми самовиховання.

Література

1. *Ананьев Б.Г. К постановке проблемы развития детского самосознания // Избр. психол. туды. – М., 19809. – Т.2. – 288с.*
2. *Бернс Р. Я концепция и Я-образы // Самосознание и защитные механизмы личности. – Самара: Бахрам. – С.133-220.*
3. *Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. - Спб.: Питер, 2006.-544 с.*

УДК 159.922.1:316.614.

ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

Беднарська Ірина, магістрантка

*Керівник: кандидат психологічних наук, доцент Главінська О.Д.
Рівненський державний гуманітарний університет*

Гендерні уявлення особистості формуються під впливом гендерних стереотипів - набору загальноприйнятих норм і суджень, що стосуються існуючого в суспільстві становища чоловіків і жінок, норм їхньої поведінки, мотивів і потреб. Гендерні стереотипи закріплюють існуючі гендерні розбіжності і стають завадою до змін у сфері гендерних відносин.

Гендерна соціалізація - це процес засвоєння людиною соціальної ролі, визначено для неї суспільством від народження, залежно від того, чоловіком або жінкою вона народилася [1, с. 35].

Гендерні ролі - норми та правила поведінки жінок і чоловіків, що ґрунтуються на традиційних очікуваннях, пов'язаних з їх статтю. Вони відрізняються в суспільствах з різною культурою і змінюються із часом.

Засвоєння індивідом культурної схеми гендера відбувається через конструювання розходжень між статями. Соціалізація чоловіків і

жінок формується в різних соціально-психологічних умовах. Гендерна соціалізація включає дві взаємозалежні частини:

- освоєння прийнятих моделей чоловічої і жіночої поведінки, відносин, норм, цінностей і стереотипів;
- вплив соціального середовища на індивіда з метою прищеплення йому визначених суспільством правил і стандартів поведінки для чоловіків і жінок.

Засвоюються, насамперед, колективні, загальнозначущі норми. Вони стають частиною особистості і підсвідомо нею керують. Уся інформація, що пов'язана із диференційованою поведінкою, відбивається у свідомості людини у вигляді гендерних схем. Основні агенти соціалізації - соціальні групи і контексти: родина, однолітки, засоби масової інформації, робота, клуби за інтересами, церква.

Механізмами для здійснення гендерної соціалізації є:

- диференціальне посилення, коли прийнята гендерно-рольова поведінка заохочується, а неприйнятне - карається соціальним несхваленням;
- диференціальне наслідування, коли людина вибирає статево-рольові моделі в близьких їй групах - родині, серед однолітків, у школі - і починає наслідувати прийнята там поведінка.

Суспільство при формуванні статевої ролі і статевої свідомості орієнтується у вихованні на стандарти фемінність - маскуліність, при цьому толерантно ставиться до маскуліної поведінки дівчинки, але засуджує феміністичну поведінку хлопчика. Джерела гендерного конфлікту лежать у дитинстві. Так, дівчатка-спортсменки, що займаються чоловічими видами спорту, у сім разів частіше мають чоловічу спрямованість дитячих ігор, у 15 разів частіше бувають лідерами в компанії хлопчиків.

Статево-рольова соціалізація проводиться протягом усього життя людини, тільки з дорослішанням росте самостійність у виборі цінностей і орієнтирів. У деяких ситуаціях люди можуть пережити гендерну ресоціалізацію, тобто руйнування раніше прийнятих цінностей та засвоєння нових моделей поведінки.

Головна роль у гендерному вихованні належить освітньо-виховним установам. Дитина проходить через низку установ, утворених суспільством: дошкільні, середні, вищі навчальні заклади, позанавчальні заклади (центри, клуби, бібліотеки) та установи культури. На шкільні роки дитини припадає основний період формування гендерної культури, громадянських цінностей, самоусвідомлення себе чоловіком або жінкою. [2, с. 176]

Важлива роль у формуванні гендерних цінностей належить сімейному вихованню. Саме в родині у світогляді молодшої людини формуються базові уявлення щодо поняття чоловічого і жіночого. Батькам необхідна певна установка на цілеспрямоване гендерне виховання своєї дитини, усвідомлення високої відповідальності за підготовку юнака або дівчини. Вони можуть використовувати сучасний педагогічний досвід, підтримуючи співробітництво з навчальною установою, учителями, слухати спеціальні лекції, читати літературу. Тільки за таких умов можливе формування у молодшої людини гендерної чуйності і культури.

На становлення гендерної свідомості впливають суспільні (неурядові), молодіжні, жіночі, правозахисні організації, засоби масової інформації, пропагуючи ідеї рівності, публікуючи відповідні матеріали, випускаючи навчальні телепередачі.

Велику допомогу у досягненні гендерної рівності надають різноманітні благодійні організації і фонди, підтримуючи організацію конкурсів, семінарів, тренінгів, надаючи гранти для розробки науково-методичних матеріалів, посібників, підручників, фінансової підтримки публікацій.

Роль особистості учителя у відтворенні гендерних стереотипів учнів.

Стиль викладання, форми відносин у навчальній аудиторії впливають на гендерну соціалізацію учнів. За результатами багатьох досліджень, учителі по-різному ставляться у процесі навчання до хлопчиків і дівчаток. Педагоги заохочують хлопчиків до самовираження й активності, дівчаток - до слухняності і старанності, охайному зовнішньому вигляду; із хлопчиками проводиться більше індивідуальних занять, їм присвячується більше часу, ніж дівчаткам. У сучасній школі панують форми викладання, що спираються на маскулітні засоби спілкування. Так, іспити у формі тестів, індивідуальні доповіді, змагання за оцінки заохочують виявлення мужності. [3, с. 280]

За результатами останніх наукових досліджень, на гендерну соціалізацію активніше стали впливати нові інтерактивні форми навчання, у яких відмовляються від муштри, агресії на користь м'якості, делікатності та поваги. Учні та викладачі виступають партнерами, що спільно й активно планують зміни, оцінюють якість досягнутого, відкрито обговорюють конфлікти і знаходять способи їхнього вирішення. Сама організація навчального процесу припускає відкритість і гнучкість, можливість для експериментів і альтернативних, іноваційних рішень поряд із традиційними. Малий

розмір груп забезпечує індивідуальний контакт і скорочує владну дистанцію. Прихована мета навчання при цьому випадку «працює» на формування толерантності, сприяє критичному мисленню, творчості і повазі до людської гідності.

Література

1. Бендос Г. В. *Гендерна психологія*. – Питер, 2002р.
2. Берн Ш. А. *Гендерна психологія*. – Питер, 2000р.
3. *Введения в гендерное исследование* / под. ред.

Костировой И. В. – М., 2005.

УДК [159.922.8:159.922.1]:316.642

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Гірак Ірина, студентка 4 курсу

*Керівник: канд. психологічних наук, старший викладач Назарець Л.М.
Рівненський державний гуманітарний університет*

Вживання алкоголю, наркотиків, тютюнопаління і пов'язані з цим явища соціальної дезадаптації, дезінтеграції і деградації особистості є одними з найсерйозніших проблем суспільства останнього десятиліття. Тривала політико-економічна і соціально-культурна криза не тільки загострила, а й якісно змінила проблему адиктивної поведінки особистості. Сьогодні спостерігаються тенденції зниження віку осіб, що вживають психоактивні речовини; зростання доступності алкогольних і тютюнових виробів; розширення спектру вживаних речовин, що мають руйнівний вплив на здоров'я людини; зміна соціального статусу особи, що почала вживати психоактивні речовини, і формування на цій основі особливої субкультури, провідною цінністю якої є вільне проведення дозвілля в поєднанні з вживанням алкоголю та наркотиків як стилю життя[3].

Юність – це завершальний етап формування особистості дорослої людини. Це вік безпосередньої підготовки підростаючої особистості до життя. А яке може бути життя, коли людина з молодю не розуміють, що таке здоров'я, і як шкідливі звички впливають на них зараз, і який результат вони матимуть далі[1].

У процесі гендерної освіти у хлопців та особливо у дівчат потрібно послідовно виробляти розумне ставлення до свого здоров'я, прагнення зберігати його. Основи здоров'я закладаються у дитинстві, і тому дуже прикро, коли юнак сам собі завдає шкоду. Гендерні

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....3

Розділ 1. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ САМОСВІДОМОСТІ

Багай Б., Павелків Р.В. Теоретичні аспекти становлення Я-концепції у молодшому шкільному віці.....4

Антонець О. Самосвідомість і її структура.....7

Бенедюк О. Шляхи самопізнання особистості.....10

Габрієль К. Образ фізичного «Я» як детермінанта індивідуального стилю поведінки в соціальних контактах.....13

Захарчук М. Генезис самосвідомості дитини.....15

Корольчук І. Розвиток уявлень про саморегуляцію.....16

Кравчук Я. Розвиток моральної саморегуляції у молодшому шкільному віці.....19

Кулаков Р. Самооцінка та рівень домагань як складові професійного самовизначення старшокласників.....21

Левшунова К. Дослідження саморегуляції.....25

Майстренко Є. Детермінація Я-концепції дитини.....28

Манзик О. Вимірювання самооцінки особистості.....30

Мариніч О. Особливості розвитку самооцінки у дошкільному віці.....32

Мартинюк Т. Психологічний аналіз розвитку самосвідомості особистості молодшого школяра.....35

Марчук В. Особистісна рефлексія як засіб активізації пізнавальної активності підлітків.....39

Онищук О. Загальна характеристика самопізнання як процесу.....42

Орел В. Цілі й мотиви самопізнання.....44

Осипчук О. Сфери і області самопізнання.....46

Пархомей К., Корчакова Н.В. Поняття Я-концепції.....48

Прит Т., Безлюдна В.І. Способи і засоби самопізнання.....50

Ревко Н. Розвиток самопізнання у дитячому віці.....53

Смоляк А. Феномен відношення людини до себе.....55

Тимощук С. Дитячо-батьківські стосунки та їх вплив на ставлення дитини до себе.....58

Ходневич Н., Безлюдна В.І. Формування Я-концепції дитини на різних стадіях розвитку.....61

Хомич І. Передумови формування самооцінки молодших школярів...63

Шпинюк В. Розвиток Его-ідентичності в дитячому віці.....66

РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ

Безлюдна В. Гендерні аспекти розвитку Я-фізичного на висхідному етапі онтогенезу.....	69
Беднарська І. Гендерна соціалізація особистості.....	71
Гірак І. Психологічний аналіз гендерних відмінностей адиктивної поведінки осіб юнацького віку.....	74
Забрідня О., Яцюк Н.О. Психологічний аналіз суб'єктивних чинників емоційного вигорання майбутніх педагогів (гендерні аспекти).....	81
Карнаух В. Гендерні аспекти формування адиктивної поведінки у підлітків.....	84
Корчакова Н. Усвідомлене батьківство як напрям психології самосвідомості.....	88
Князева А. Особливості гендерного спілкування в дошкільному віці.....	91
Мартинюк В. Гендерні відмінності реагування на конфліктну ситуацію учнів старшого шкільного віку.....	93
Назарець Л. Динаміка розвитку пізнавальних інтересів підлітків з урахуванням гендерних відмінностей.....	96
Оксенчук О. Гендерні особливості уявлень студентів про відповідальне батьківство.....	100
Осьмак Л. Психологічні особливості тривожності жінок зрілого віку.....	103
Пінаєва М. Соціальна диференціація гендерної ролі.....	106
Руденко Н. Гендерні аспекти дослідження етнічної толерантності підлітків.....	109
Созонюк О. Вплив гендерних стереотипів на процес становлення особистості дівчат-підлітків.....	111
Тендюк І. Особливості статево-рольових уявлень в дошкільному віці.....	114
Тоюнда О. Вплив сімейних традицій на ставлення молоді до проблем гендерної рівності.....	118
Ямницький О. Особливості формування гендерних схем у процесі статево-рольової соціалізації дітей.....	121

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ
Серія ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 4

Заснований у 2008 р.

Відповідальні за підготовку збірника до видання – проф. Павелків Р.В.,
проф. Безлюдна В.І.

Комп'ютерна верстка Юрчук О.С.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра вікової та
педагогічної психології (к. 325, тел. 63-44-92)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі Рівненського
державного гуманітарного університету 33028 м. Рівне, вул.
С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ. Серія «Психологія». -
Випуск 4. - Рівне: РДГУ, 2010. — 197 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 8.

Збірник містить статті з актуальних проблем психології самосвідомості. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159.922:316.612

ББК 74.20